

บทคัดย่อ

จากสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาคเหนือคือปัญหาเรื่องเอดส์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและคนใกล้ชิดจนไม่สามารถแยกออกได้ว่ามีกลุ่มบุคคลใดบ้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาเอดส์ ซึ่งที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหเอดส์ก็มีการทำงานอยู่หลากหลายวิธีการด้วยกัน ซึ่งการแก้ไขปัญหาก็ได้เริ่มทำนับมาเป็น 10 ปี พบว่าการแก้ไขปัญหเอดส์ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างรอบด้าน ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่าไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน จากผู้ติดเชื้อและองค์กรชุมชน หรืออาจเป็นเพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังจากภาคส่วนต่างๆในสังคมก็เป็นได้

แต่พบว่าในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอสันทรายได้มีกระบวนการแก้ไขปัญหเอดส์ ที่หลากหลายไม่น้อยไปกว่าพื้นที่อื่นๆ มีกระบวนการถอดบทเรียนในการทำงานจากองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน พบว่า กระบวนการทำงานด้านเอดส์ ที่เรียกโดยทั่วไปร่วมกันว่า "ประชาคมด้านเอดส์" (Civil Society For AIDS) เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหเอดส์ในชุมชนด้วยชุมชน เพื่อชุมชน ที่มีการระดมกระบวนการและความคิดมาช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเชื่อและว่านำไปสู่การแก้ไขปัญหเอดส์ได้จริง หากดำเนินการบนความคิดและความเชื่อร่วมกันและมีการพิจารณาประชาคมอยู่เป็นนิจ ดังนั้น กลุ่มคนทำงานประชาคมเอดส์ใน อำเภอสันทราย จำนวน 4 ตำบลจึงรวมตัวกันศึกษาประสบการณ์ในการทำงานประชาคมด้านเอดส์ การศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข และข้อจำกัด ในการส่งเสริมประชาคมด้านเอดส์ และกระบวนการพัฒนาประชาคมด้านเอดส์ รวมถึงแนวทางการพัฒนาประชาคมไปสู่การแก้ไขปัญหอื่นๆในชุมชน

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้พื้นที่ศึกษา 4 ตำบลในพื้นที่อำเภอสันทราย คือ ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลเมืองเก่า ตำบลหนองแห้ง ตำบล หนองจ้อม โดยมุ่งศึกษาเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบในการเชื่อมโยงข้อมูล และการหนุนช่วยในเชิงข้อมูลและความสามารถ โดยมีคณะกรรมการประชาคมด้านเอดส์ หรือคณะกรรมการเอดส์ตำบล ซึ่งหมายถึงกลุ่มเดียวกันเข้าร่วมในกระบวนการทำงานตั้งแต่ การประชุมเพื่อประเมินสถานการณ์ประชาคมเอดส์ การจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนการแก้ไขปัญห การจัดเวทีวิเคราะห์ ข้อมูล ความรู้ในการทำงานด้านเอดส์ การติดตามในระดับพื้นที่ การสัมมนา อบต.กับการแก้ไขปัญหเอดส์ การจัดเวทีเสริมแนวคิดและการทำงาน การสัมมนาหมวดงาน ในคณะกรรมการเอดส์ตำบล และการจัดเวทีสรุปบทเรียนร่วมกัน เป็นต้น และในส่วนของกรรมการในระดับตำบลก็มีกิจกรรมตามแผนงาน ตั้งแต่เรื่องการรณรงค์ป้องกัน การให้ความรู้ การสนับสนุนทุนอาชีพ การพัฒนากลุ่มในชุมชน เช่นเข้าค่ายกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

หลังการศึกษาพบว่าประชาคมด้านเอดส์ มีการทำงานผ่านโครงสร้างการทำงานโดยมีตัวแทนองค์กรชุมชนเข้ามาร่วมเป็นผู้คิด และผู้ปฏิบัติในส่วนของการดำเนินการ และฝ่ายย่อยที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง

การทำงานและมีการกำหนดหน้าที่และบทบาทกันอย่างชัดเจน และขณะเดียวกัน ยังมีวงของการแลกเปลี่ยนกัน ในหลายระดับระหว่างคณะกรรมการเอคส์ และชุมชนในพื้นที่ด้วยและแต่ละฝ่ายก็มีการส่งต่อข้อมูลแลแผนงานขึ้นลงอย่างเป็นกระบวนการ การคิดแผนเป็นกระบวนการที่สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในชุมชน ได้อย่างชัดเจน และมีการทำงานได้อย่างครบทุกด้าน เช่น การรณรงค์ การป้องกัน การฟื้นฟู-การรักษา การฟื้นฟูภูมิปัญญา เป็นต้น

ผลของการดำเนินกิจกรรมในการส่งเสริมประชาคมด้านเอคส์ พบว่า ทำให้เกิดความร่วมมือขององค์กรในระดับตำบลที่หลากหลาย ในการแก้ไขปัญหา เนื่องด้วยความเชื่อของชุมชนว่าความร่วมมือ จะนำไปสู่การสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาเอคส์ได้ และนอกจากนั้นยังทำให้ชุมชนมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีเวทีแลกเปลี่ยนความคิด วิเคราะห์ ปัญหาเสริมแนวคิด และการพัฒนาแนวคิด การศึกษาดูงานร่วมกัน เวทีดังกล่าวก็สร้างแกนนำชุมชนที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความตระหนักในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และพบว่าชุมชนมีความเข้าใจต่อปัญหาเอคส์และมีการยอมรับผู้ติดเชื้อโดยไม่รังเกียจ เนื่องด้วยกระบวนการกล่อมเกลางของกิจกรรมภายใต้ประชาคมด้านเอคส์ ทั้งในส่วนกิจกรรมที่ทำกับกลุ่มแกนนำ และกิจกรรมทำกับประชาชนทั่วไป นำความรู้ไปขยายต่อ และขณะเดียวกันก็มีผู้ติดเชื้อ เข้าร่วมในกระบวนการในฐานะผู้ที่มีปัญหาโดยตรง ทำให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหาเอคส์เพิ่มมากขึ้นและเกิดการเห็นออกเป็นใจร่วมกัน ขณะเดียวกันกิจกรรมของประชาคมเอคส์ก็มีส่วนในการรณรงค์ให้ความรู้ผ่านเวทีการอบรม ป้ายรณรงค์ การเข้าค่ายเยาวชนร่วมด้วย เป็นผลให้เกิดกองทุนในการทำกิจกรรมและสนับสนุนกลุ่มผู้ติดเชื้อเอคส์ทั้งในและนอกชุมชนเข้าร่วมทำกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนกระบวนการในการทำงาน มีรูปแบบการระดมทุน โดยชุมชนเองที่หลากหลาย เพื่อนำมาช่วยเหลือผู้ติดเชื้อและชุมชนเองก็ได้เรียนรู้ในการทำงานประสานกับแหล่งทุนและได้เรียนรู้เงื่อนไขที่เกิดจากแหล่งทุนต่างๆ ร่วมกันด้วย

กระบวนการพัฒนาประชาคมด้านเอคส์ที่ผ่านมาเป็นกระบวนการที่สร้างให้เกิดเวทีของการแลกเปลี่ยนกันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมและการประสานความร่วมมือในรูปของประชาคม ผ่านการแบ่งบทบาทในการทำงานผ่านงานหลัก คือ งานด้านผู้ติดเชื้อ งานด้านการส่งเสริม งานด้านการรณรงค์ งานด้านการระดมทุน งานด้านการพัฒนาบุคลากร งานด้านสุขภาพองค์รวม โดยร่วมกันค้นหาทางานต่างๆ ที่หลากหลายและมีกระบวนการหนุนเสริมแนวคิด ประสพการณ์ เช่นการอบรมแนวคิดประชาคม การดูงาน การสัมมนาเพื่อการวางแผน การสร้างความร่วมมือ ระหว่างคณะกรรมการเอคส์และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

จากการศึกษาต่อพบว่ามีการถอดบทเรียนและประสพการณ์ในการทำงานด้านเอคส์ ผู้การทำงานด้านอื่น ๆ ในชุมชน ในการทำงานด้านยาเสพติด การทำงานด้านสุขภาพ โดยอดโนมัตติ ตั้งแต่การที่กลุ่มคนที่เข้าร่วมอย่างหลากหลาย การมีกระบวนการวางแผนที่สร้างการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากจากฐานรากของชุมชน ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับตำบล ตามลำดับ มีกระบวนการประสานองค์กรที่เล็งและองค์กรสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในการทำงานและมีวงของการแลกเปลี่ยนในการทำงานร่วมกันในหลายระดับในชุมชน และเน้นการทำงานโดยชุมชนเพื่อชุมชน อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น